

לעומת זאת, אין כל ספק, שהשימוש במיני ספורט שונים, – מסוכנים במידה פחותה או יתרה, כגון רכיבה על הסוס, ניהוג אוטומובילים, טיס, – מטפח באדם את טעם הריוזיקו ויוצר אצלו תגובות אומץ פעילות.

במערכה מיטשטשים התחומים האישיים, וכל פרט שוקע במלוי חובה המוטלת ומוגשמת ע"י הכל. בשעות הקשות, בפני השונא, מהוים האנשים גוף מלוכד ונכון למשמעת, יותר מאשר בימי שלום. המפקד רואה אז את עצמו כנקודה מרכזית, באשר כל איש ואיש מאנשיו מתבונן אליו, מתחקה אל רשמי פניו ומבטו, כדי ללמוד מתוכם על המתרחש בקרבו. המפקד בעמידתו עלול להביא את אנשיו לידי תגובת-אומץ או לידי דכאון. ודאי שאף הוא סובל כאחרים. אולם מתוך הכרת תפקידו האחראי, מתוך תשוקתו להיות ראוי לאימון אנשיו, הוא מגייס את רצונו, הוא מתאושש ופועל. ורוח זו נחה גם על אנשיו.

אין המפקד נוצר „אדם עליון“. לא מן הראוי, איפוא, לומר שאין כפרה למפקד המגלה התרגשות. אנו נהיה קרובים יותר לאמת אם נאמר: „לא תהיה הצדקה למפקד, אשר בתוקף תפקידו הנעלה, חינוכו המוסרי וחשיבות התנאים שבהם הוא פועל, אינו מגיב על התרגשותו ואינו מתגבר עליה“.

כל שאינו מגלה יכולת של שליטה באינסטינקטים שלו, לא יהיה מסוגל לפקד ולהיות ראוי לתפקיד נשגב זה. מי שלקוי בחוסר האומץ או בהעדר עוז-הרצון ראוי להמנות בין „אנשי העדר“, או „אנשי הזרם“ כאשר יקרא להם הפילוסוף הצרפתי רֶנֶזֶבֶיה.

חינוך הרצון לשליטה-ברוח, ליכולת של כפיה עצמית, אימון לאהבת הסכנה – כל אלה מטפחים את האומץ באדם, גותנים תקיפות לאופיו, מסגלים אותו לשמש מופת של מרץ וגבורה.

יהושע

הערות למאמרו של אַרְמֵן מְרֶמֶה

ראיית הנולד, שכל בהיר, הבנה לרוח בני-אדם, נטיה לסדר ושיטה, למתינות וטקט, – כל אלו הן מעלות שאי-אפשר לפיקוד בלעדיהן. במשפט זה מתגלמת תורה שלמה על התכונות הנדרשות מאת המפקד, כדי שיוכל להקנות את תורת הקרב לפקודיו.

המפקד, כמורה, צריך לדעת להבין לרוח האנשים שאתם הוא בא במגע, והם בני גילים שונים, שכבות סוציאליות שונות, וכן בעלי אופי שונה. עיקר הקושי של המורה-המפקד הוא, שיש לו עסק עם מבוגרים, בעלי נסיון העלולים להתיחס בבקורת אל התורה הנמסרת להם מפיו המפקד. הילד – מוחו ונפשו פתוחים, נוחים לקליטה; הוא מסוגל להאמין, על כן הנו כחומר ביד המחנך-היוצר המעצב את דמותו. לא כן המבוגר. אם המפקד-המנהיג זקוק לתכונות האמורות לעיל בשעת הקרב, הרי עוד בימי שלום הן נדרשות מאת המפקד-המורה, ואמנם חינוך המפקד בשעת שלום משמש יסוד לפעולתו בזמן מלחמה. המלחמה, על כל מוראותיה, מעמידה כל מפקד במבחן חדש ובוחנת את המנהיג שבו, כי המפקד הוא בבחינת מנהיג, שגורל פקודיו נתון

בידיו. ולפיכך חייב המפקד לזכור, כי לא די בזה שהוא שולט בפקודיו בתוקף החוק, או בתוקף חוקי-חברה מוסכמים, אלא שהוא חייב לרכוש את אימונם. המפקד צריך להיות "משכמו ומעלה" גבוה מפקודיו, והנתונים לפיקודו צריכים לראות במה זכה להיות מפקד. אמונתם של הפקודים ביכולתו של מפקדם להיות להם למנהיג, תקל על השמוש באמנות הפיקוד הן בימי שלום והן בשדה הקרב. אולם כל הסגולות הללו אין ערך להן – ממשיך בעל המאמר – באם בזמן מלחמה לא יגלה המפקד אופי חזק, לב אמיץ ויכולת של מסירות-נפש גמורה. גילויי האומץ הנדרשים מאת הטוראי אינם דומים לתביעות בנידון זה מאת המפקד. הטוראי מספיק לו האומץ למסירות-נפש להתקדם על אף הסכנה של האש הקוצרת, ואולם למפקד לא די באומץ זה בלבד. ברוב המקרים אחראי הטוראי אך לגורלו הוא (אמנם בשדה-הקרב גורלו תלוי בגורל חבריו), ואילו המפקד אחראי לגורל אנשיו ולגורל הפעולה כולה, שלמענה נלחמים הם בהנהגתו.

תביעת-האומץ הראשונה הנתבעת מאת המפקד – זה האומץ להחליט. ואין הדבר קל. נטל האחריות לתוצאות-ההחלטה מעמיד בנסיון ובמבחן קשה גם מפקדים-מנתיגים בעלי שיעור-קומה. יש אשר תוצאותיה של החלטה בשדה קרב יש להן ערך מכריע, וכפשע אחד בין הכשלון וההצלחה. גם אם ההצלחה מובטחת, מטרידה בכל זאת השאלה באיזה מחיר תקנה – ושאלה זו עלולה להביא את המפקד האחראי לידי היסוסים רבים. והכשלון הלא עשוי לגרור אחריו אסונות וסכנות הקובעים את גורלם של אנשים רבים, ואף משהוא מן הגורל הלאומי נחתך כאן. נמצא שהאומץ להחליט – תכונה מכרעת היא במבחן המפקד. ואולם אין ערך להחלטה אם אינה באה בזמנה, ואם אין בצדה העזת הביצוע. החלטה-שלא-בזמנה גורמת לבזבוז כוחות אנושיים ולמאמצים עקרים הפוגעים באימון האנשים אל המפקד ובפרסטיג'ה שלו.

הפחד להחליט וההסתמכות על דרג הפיקוד כדי להשתמש מקבלת החלטה, עלולים להתיש כל יזמה עצמית. ההשתתפות בהחלטה קשה לעתים יותר מההשתתפות בביצועה. ההסתרות מאחרי "כתפים רחבות" נוחה להרבה אנשים, כי היא פוטרת אותם מהצורך לחשוב ומהאחריות להחליט. לכן חייב כל מפקד לחשל בקרב את הסגולה לקבל החלטות במסגרת הפיקודית הארגונית הנקבעת לו.

כדי שהמפקד יהיה מסוגל להחליט ולבצע באומץ-הלב הדרוש, עליו להיות מחונן בכמה מידות ובהרגשות יסודיות אחדות, ואלו הן:

(א) הכרה עצמית גבוהה והכרה בצדקת הדרך שבה הוא הולך; נאמנות לעם, למדינה ולמפעל שאותם הוא משרת; קנאות ועקשנות בהגשמה.

(ב) היכולת לשמש מופת אישי למסירות-נפש. אין לקוות, כי התביעה למסירות-נפש תמצא הד בלב הפקודים, אם המפקד בעצמו אינו נכון לכך, והפקודים אינם בטוחים כי אמנם נכון הוא. ואילו נכונותו האישית הנלהבת של המפקד, הבאה מתוך אמונתו בצדקת הדרך, תדבק בפקודיו, ותקל למפקד לתבוע מהם הגשמת דברים שאינם ניתנים בנקל.

(ג) רגש האחריות למפעל שאותו הוא משרת ולגורל האנשים הסרים לפקודתו. אחריות כפולה זו נושאת בתוכה סתירות. ההרגשה המושרשת בלב כל אדם הזגן ש-יקרה הנפש, והתפרקות העצבים למראה קרבנות מרובים בקרב, עלולות להביא את המפקד במקרים רבים להעדפת גורלם האישי של אנשיו על ביצוע התפקיד המוטל עליו. משום כך צריך רגש האחריות שבו להיות מודרך במגמה

עקרונית, שיוכור תמיד, כי בראש וראשונה עלי ולדאוג למפעלו, כי הגשמת המטרה היא נעלה מכל חשבונות אחרים, וכל מאמץ לא יקר למענה. ברגע המכריע עליו להטיל על כף המאזנים את גורלו הוא וגורל פקודיו. אמנם אין לעשות את מסירות הנפש מטרה בפני עצמה. מתוך שיקול דעת ענייני על המפקד לקבוע, אם להקריב ואם להמנע מקרבנות.

אכן, על דרך עצובו של המפקד מונחים מכשולים רבים, כי המפקדים כמוהם ככל בני תמותה, הם קורצו מאותו החומר. גם הם אינם מחוסנים מפני האימה, כי הפחד, היראה והחרדה אינם אלא גילויים של אינסטינקט השמירה עצמית השוכן בלב כל בן אדם. תכונת הפחד היא טבעית לאדם. אבל עם זה נוהגים בני אדם להתביש בפחדם ואינם מכריזים עליו בקול רם. הפחד נחשב בחברה לרגש נפסד, ובני האדם נוטים לאמץ נפשם ולהתגבר עליו. בעל המאמר הצרפתי מפקפק בערכם של אמצעים מלאכותיים, לאמן לאומץ בימי-שלום, כי אין האדם מתרגל לזמזום הכדורים ולהתפוצצויות. כל התקפה חדשה, כל עמידה באש מולידה אצל החייל תגובות וחיות מחודשות. אך אין המחבר שולל את האימון והחינוך המתמיד על ידי שימוש בספורט, המטפח באדם את טעם הריזיקו, ויוצר אצלו תגובות אומץ פעילות. מן הראוי לאמר, שארמן מרמה אינו מביא בחשבון במידה מספקת, את הנסיון שנרכש על ידי האיש, ושהוא יסוד חשוב לפיתוח האומץ ורוח ההעזה. על ידי נסיונות לגילוי הפחד באדם והמרצת הכוחות הפנימיים שבו להתגברות, יחזק בו כוח ההבלגה על הפחד, והוא יתעודד ויתאושש. במדה שהנסיונות האלה ירבו, יקנה האיש יותר בטחון ויחושלו עצביו. האפתעה מעוררת תגובה של פחד גם אצל אנשים אמיצים; אולם כשהאיש המותקף מתכוונן להתקפה, אין הוא נדהם כל כך בבוא המהלומה, הרי הוא מוכן לה מבחינה פסיכית ויכול להמריץ את כוחותיו לתגובה נאותה. האפתעה גורמת לזעזועים נפשיים ופיסיים דחופים, והתגובה הדחופה היא הקובעת את התוצאות ברגעים כאלה. תגובה ההולמת את המצב, שיגיב המפקד בצורה דחופה, תקבע את גורלו הוא ואת גורל יחידתו.

אינה דומה תגובת אנשים כשהם בודדים, לתגובתם בצותא. בנידון זה יש הבדלים לפי אופיים של האנשים ולפי המסיבות. בצותא מעטים יותר גלויי הפחד וההתגברות עליו מהירה יותר. הסיבה לכך אינה דוקא בהכרת כוח החברותא, או הכוח המרוכז; אצל אנשים רבים פועלת כאן גם הרגשת האחריות כלפי החבר, ואחרים מושפעים מרגש הבושה של גילוי הפחד בפני החבר. אצל אנשים מסוג זה בא הפחד כתגובה בת הרגע, ומיד לאחריה באה התאזרות הכוחות ההכרתיים והנפשיים. ולכן מרגיש האדם את עצמו במצב נוח יותר בהמצאו בחברת הברו.

אולם בחינה טובה יותר לאומץ האיש תושג על ידי שיועמד במצב עצמאי, יחידי לנפשו. ההתגברות על הפחד במקרה זה תחסן את רוחו ותחשל את עצביו. רצוי להביא את האנשים לידי נסיונות כאלה, על ידי שליחת הנבחן למילוי תפקידים באופן בודד, או למקומות סכנה, על ידי ביום של אש פתאומית, או הנחת מכשולים אחרים המעוררים את גילוי הפחד והצורך בתגובה. ההרגל והנסיון הנרכשים על ידי כך ישמשו אמצעים רציניים להכשירו לשעת הסכנה הממשית. בצדק ממליץ בעל המאמר על גיצול צורות ספורט שיש בהם משום ריח הסכנה – כגון תעופה, רכיבה, נהגות, – כאמצעים לטיפוח האומץ והעזו אצל המפקד.

בעתיד. הספורט, ז. א. שימוש באמצעים פיסיים לחישול העצבים, יכול לשמש אמצעי חשוב לפיתוח האומץ בהמונים. סוגי הספורט המסוכנים מרגילים את האיש גם לשיקול דעת מהיר ולהחלטה דחופה*. הטייס והנהג נמצאים לעתים קרובות במצב הדורש החלטה מהירה וביצוע מְדִי. הסוכנות – ספורט שאפשר וכדאי לפתחו – יכול אף הוא לשמש אמצעי רציני מאד לפיתוח העוז והאומץ. אפשר למנות עוד הרבה סוגי ספורט אשר יסייעו בכיוון זה. הטיפוס בהרים במקומות קשים ומסוכנים, הליכה על מוט הנתון בגובה מסוכן במקצת, קפיצות מגובה למים, בוכס ועוד ועוד**. בדרך כלל יש לומר, כי הגורם הפיסי ז. א. יכולתו הפיסיית והפסיכו־פיסית של האיש אינו בין הגורמים האחרונים המסייעים למפקד וליחידתו בביצוע התפקידים המוטלים עליהם. זריזות גופנית, סבילות מפותחת, והכוח הפיסי הממשי יקבעו לא במעט את הצלחתו של המפקד בביצוע.

אכן, גוף מפותח, יכולת של שליטה עצמית על השרירים והעצבים, – את כל אלה אפשר לפתח גם ע"י אימון במסע ממושך, מתוך משטר קפדני בנוגע לשתיית מים, שכיבה ממושכת במארב וכו'. אולם האימון לאומץ ולהעזה לא יביא פרי ברכה, אם המפקד לא יהיה מזוין ברצון עצמי להגשמה. המפקד זקוק לחינוך מתמיד של כוח הרצון, ועליו לנצל כל מיני תופעות בחייו האישיים לחינוך זה. על המפקד להיות מסוגל לאמר: רצוני בכך – ובכוח הרצון הזה הוא צריך להיות מוכשר, לצוות לעצמו, לחייב עצמו לפעולה, לכבוש את תאוותיו ולהתגבר על האינסטינקטים האנוכיים.

והתנאי להצלחת רצונו של המפקד הוא, שיהיה מושפע מאורו של אידיאל גדול ונתמך, על ידי הרגשת חובה וכבוד, להקריב הכל למען המולדת. הרעיון צריך להיות כנר־תמיד לעיני המפקד. אם המפקד יהיה חדור בצדקת רעיונו ומוכן למסור את נפשו עליו ולהוליך אנשיו מתוך חפץ־הגשמה, חזקה עליו שיצליח. כל הקוים אשר צוינו כאן, יהוו בצירופם דמות של מפקד הראוי לשמו ולתפקידו. אכן לא קל לפתח תכונות אלו אצל אדם, שאופיו ודמותו מעוצבים כבר, לא קל לחולל מהפכה באופיו של האיש המבוגר. אולם קל יותר לחנך חינוך אינטנסיבי את הנוער, באשר מוחו ולבו ניתנים להשפעה ולקליטה של רעיונות, והוא נוח להתלהבות ומסוגל להאמין. עוד מגיל הנוער צריך, איפוא, להתחיל בהכשרת המפקדים־לעתיד: לפתח בבני־הנוער את התכונות הדרושות, למען יוכלו להיות בעתיד מנהיגים ראויים לשמם, מסוגלים לביצוע ולמסירות־נפש גמורה.

* מבחינה זו מחשיבים ביותר בצבא הבריטי את הציד ברכיבה ואת משחק הפולו (משחק כדור בין קבוצות רוכבים), וכן ממלאים מקום חשוב בהוי הקצין הבריטי מערכות ציד מסוכנות (ביחוד בהודו ובאפריקה), והאלפינינגם בצורתו הקשה והמסוכנת. – המערכת.

** אם כי צריך לנהוג זהירות רבה בביום תרגילים מסוג זה.